

BOLETÍN EPIDEMIOLÓGICO SEMANAL DE GALICIA

VOL. IV / 1990 / NUM. 16
SEMANA 51
(16 - 22 de Decembro)

TOXIINFECCIÓNS ALIMENTARIAS (I)

INTRODUCCIÓN

Toxiinfección alimentaria é un termo xenérico que se aplica a certas afeccións adquiridas por consumo de alimentos ou de auga contaminados.

Este termo engloba ás intoxicacións producidas por contaminantes químicos (metais pesados e outros), por toxinas elaboradas por bacterias (estafilococos, clostridium botulinum) e diversas substancias orgánicas que poden atoparse nos alimentos naturais, coma certos fungos, mexillóns, anguías, peixes escómbridos e outros produtos comestibles do mar¹.

Defínese como abrocho de enfermidade transmitida por alimentos, o incidente no cal dúas ou máis persoas padecen unha enfermidade semellante trala ingestión do mesmo alimento compartido, e onde a análise epidemiolóxica implica ó alimento como fonte de enfermidade².

No Sistema de Enfermidades de Declaración Obrigatoria na nosa Comunidade (regulada pola Orde do 7 de novembro de 1989) estes procesos están suxeitos ás tres modalidades de declaración existentes: numérica, individualizada e urxente e englobanse baixo as rúbricas 003.0 e 005³. Segundo a Clasificación Internacional de Enfermidades⁴ o primeiro código (003.0) inclúe a Gastroenterite por Salmonella (Salmonelose) e o segundo (005) as Intoxicacións alimentarias producidas por Estafilococo, Clostridium Botulinum, Perfringens e outras especies de Clostridium, Vibrio parahaemolyticus, Bacillus Cereus e as Intoxicacións alimentarias bacterianas sen outra especificación.

Os abrochos de intoxicación alimentaria de orixe non infecciosa tamén deben ser declarados de xeito urxente.

MATERIAL E MÉTODOS

Calculáronse as taxas por 100.000 habitantes anuais e as medias no período analizado. Para o numerador empregáronse os casos notificados ó Sistema E.D.O. dende o ano 1985 ó ano 1990, e no denominador a poboación de referencia que figura nas proxeccións de poboación elaboradas polo I.N.E., excepto para o ano 1990 en que se empregou a correspondente ó ano anterior.

O estudo dos abrochos realizouse a través dos informes elaborados nas Seccións de Epidemioloxía, nos que se recollen os datos segundo o protocolo normalizado e preconizado polo Programa da O.M.S. de «Vixilancia e Control das Infeccións e Intoxicacións de Orixe Alimentaria», no que España se integrou no ano 1983⁵.

RESULTADOS

1. TOXIINFECCIÓNS ALIMENTARIAS

Nos últimos seis anos a taxa media de toxiinfeccións alimentarias en Galicia foi de 42,31 por 100.000 habitantes ano menos da metade da correspondente ó mesmo período en España (Gráfico n.º 1). A tendencia das taxas anuais foi crecente nos tres primeiros anos do período en estudio tanto na nosa Comunidade como a nivel de España, mentres que a partir do ano 1988 a tendencia en ambas dúas series se diferencia, apreciándose un lixeiro descenso nas taxas españolas e unha tendencia estacionaria en Galicia (Gráfico n.º 2).

As provincias con maior e menor notificación foron Lugo e A Coruña, respectivamente (Gráfico n.º 1).

Gráfico n.º 1
Taxas medias das toxiinfeccións alimentarias no período 1985-1990

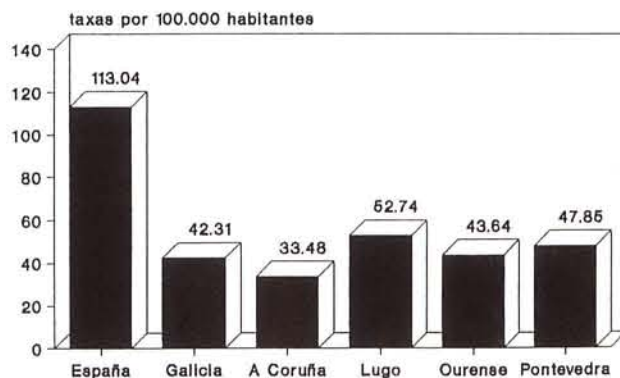
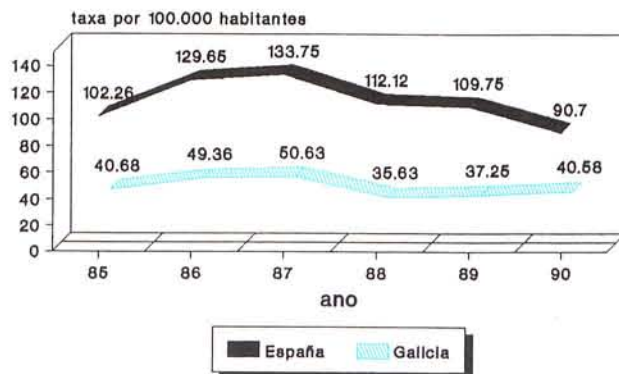

Gráfico n.º 2
Comparación da evolución das taxas de Toxiinfeccións alimentarias Galicia-España. Período 85-90

2. ABROCHOS DE TOXIINFECCIÓN ALIMENTARIA

O número total de abrochos declarados no período 1987-1990 foi de 161, resultando ser afectadas 2.565 persoas, o que supón unha media de 16,06 persoas por abro-

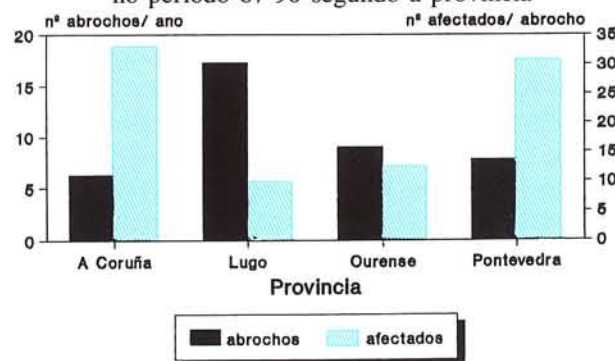
cho das que 372 precisaron ser hospitalizadas (15%) (Táboa I), producíndose tres defuncións en afectados con patoloxía previa (taxa de letalidade = 0,12%).

TÁBOA I

Anos	Provincia	Abrochos N.º	Afectados N.º	Hospitalizados	
				N.º	%
1987	A Coruña	14	338	17	5%
	Lugo	20	216	49	23%
	Ourense	5	88	12	15%
	Pontevedra	20	380	17	5%
Total		59	1.022	96	9%
1988	A Coruña	10	478	21	4%
	Lugo	17	207	69	35%
	Ourense	9	45	16	49%
	Pontevedra	5	60	5	8%
Total		41	790	116	15%
1989	A Coruña	1	14	3	21%
	Lugo	13	93	9	10%
	Ourense	11	213	118	55%
	Pontevedra	4	137	12	9%
Total		29	457	142	31%
1990	A Coruña	0	0	0	0%
	Lugo	19	176	12	7%
	Ourense	11	110	6	5%
	Pontevedra	2	10	0	0%
Total		32	296	18	6%

Gráfico n.º 3

Media de abrochos e persoas afectadas neles no período 87-90 segundo a provincia

Os abrochos representaron un 54% do total das Toxiinfeccións Alimentarias notificadas. Esta cifra experimentou un cambio ó longo do período, sendo en 1987 do 71%, en 1988 do 78%, en 1989 do 42% e en 1990 do 25%. Por provincias esta porcentaxe oscilou entre 86% e 51%, que corresponden á Coruña e a Pontevedra, respectivamente.

Lugo foi a provincia con maior número medio de abrochos por ano, tendo sen embargo o menor número medio de afectados. Destacámo-lo comportamento inverso da provincia da Coruña que conta co menor número medio de abrochos e o maior de afectados (Gráfico n.º 3).

ENFERMIDADES DE DECLARACIÓN OBRIGATORIA SEMANA 51, DO 16/12/1990 Ó 22/12/1990

ENFERMIDADE	A CORUÑA		LUGO		OURENSE		PONTEVEDRA		GALICIA	
	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.
FEBRE TIFOIDEA E PARATIFOIDEA	0	16	0	23	0	55	0	87	0	181
TOXIINFECCIÓN ALIMENTARIA	0	275	0	284	0	204	8	384	8	1.147
D. BACILAR (SHIXELOSE)	0	24	0	3	0	22	0	42	0	91
OUTROS PROCESOS DIARRÉICOS	334	18.613	53	7.741	114	13.811	425	24.732	926	64.897
TUBERCULOSE RESPIRATORIA	2	157	3	81	1	96	2	182	8	516
BRUCELOSE	0	3	1	39	0	67	0	0	1	109
TOSEFERINA	0	56	0	8	0	11	0	17	0	92
ESCARLATINA	7	145	2	52	1	24	8	46	18	267
INFECCIÓN MENINGOCÓCICA	0	22	0	17	0	14	0	14	0	67
VARICELA	60	3.177	17	1.327	20	1.406	78	3.219	175	9.129
XARAMPÓN	1	199	0	155	0	244	4	78	5	676
RUBÉOLA	2	731	0	410	0	652	0	495	2	2.288
HEPATITE VÍRICA A	2	259	1	67	0	169	2	380	5	8.875
HEPATITE VÍRICA B	1	13	1	9	0	12	2	29	4	63
OUTRAS HEPATITES INFECCIOSAS	0	0	0	0	0	2	0	7	0	9
PAROTIDITE	0	406	0	89	1	81	1	806	2	1.382
SÍFILIS 1.ª OU 2.ª	0	13	0	10	1	18	0	25	1	66
URETRITE GONOCÓCICA	7	646	6	328	9	701	4	371	26	2.046
INFECCIÓN RESPIRATORIA AGUDA	3.432	96.306	1.474	64.780	2.082	66.076	3.504	124.369	10.492	351.531
NEUMONÍA	60	2.351	42	1.876	36	1.728	50	1.328	188	7.283
GRIPE	2.364	44.720	600	28.050	838	34.030	1.759	59.410	5.561	166.210
FEBRE REUMÁTICA AGUDA	0	11	0	110	0	160	0	48	0	329

PROVINCIA: PONTEVEDRA. SEMA

CONCELLO	BRUCELOSE		SHIXELOSE		ESCARLATINA		F. TIFOIDEA E PARATIFOIDEA		URETRITE GONOCÓCICA		GRIPE	
	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.
AGOLADA		0		0		0		0		2	4	425
ARBO		0		0		0		0		3	13	249
BAIONA		0		0		0		2		1	13	290
BARRO		0		0		0		1		0	2	83
BUEU		0		0		3		2		2	11	474
CALDAS DE REIS		0		0		0		0		2		180
CAMBADOS		0		0		0		2	1	24	35	407
CAMPO LAMEIRO		0		0		0		0		1	12	141
CANGAS		0		0		0		0		6	31	477
CATOIRA		0		0		0		2		0		209
CAÑIZA, A		0		0		0		0		0		492
CERDEDO		0		0		0		0		5	2	296
COTOBADÉ		0		0		0		2		1	27	310
COVELO, O		0		0		0		1		2	20	347
CRECENTE		0		0		1		0		0		102
CUNTIS		0		0		0		0		1	7	561
DOZÓN		0		0		0		1		0	4	248
ESTRADA, A		0		1		0		3		10	46	2.009
FORCAREI		0		0		0		0		7	3	98
FORNELOS		0		0		0		0		0	14	283
GONDOMAR		0		0		0		4		4	31	364
GROVE, O		0		0		1		1		2	11	522
GUARDA, A		0		0	1	1		0		12	4	619
LALÍN		0		4		1		1	1	9	25	1.871
LAMA, A		0		0		0		0		2		55
MARÍN		0		0		0		0		4	14	954
MEAÑO		0		0		0		0		1		587
MEIS		0		0		0		4		3	9	839
MOAÑA		0		0		0		3		2	20	598
MONDARIZ		0		0		0		4		20	15	306
MONDARIZ-BALNEARIO		0		0		0		0		0		50
MORAÑA		0		0		0		0		1	30	600
MOS		0		0		0		2		9	36	459
NEVES, AS		0		0		0		1		1	28	524
NIGRÁN		0		0		0		0		10	22	474
OIA		0		0		0		0		8	4	497
PAZOS DE BORBÉN		0		0		0		0		0	2	90
POIO		0		0		0		0		1		71
PONTE-CALDELAS		0		0		1		0		9	15	369
PONTEAREAS		0		0		1		0		3	10	143
PONTECESURES		0		0		0		0		0		0
PONTEVEDRA		0		0	1	8		9		9	195	7.516
PORRIÑO, O		0		0	5	5		0		1	41	847
PORTAS		0		0		0		0		0	14	339
REDONDELA		0		0		3		6	1	11	9	1.197
RIBADUMIA		0		0		0		0		3	10	583
RODEIRO		0		0		0		0		1	3	226
ROSAL, O		0		0		0		1		2		504
SALCEDA DE CASELAS		0		0		0		0		1	7	234
SALVATERRA DE MIÑO		0		0		0		0		0	45	555
SANXENXO		0		0		0		3		4	52	579
SILLEDA		0		0		2		0		8	62	1.611
SOUTOMAIOR		0		0		0		0	1	2	19	971
TOMIÑO		0		0		0		1		11	9	378
TUI		0		0		0		2		24	108	1.386
VALGA		0		0		0		0		12		410
VIGO		0		37	1	19		22		71	539	19.648
VILA DE CRUCES		0		0		0		1		27	7	765
VILABOA		0		0		0		0		1	56	519
VILAGARCÍA DE AROUSA		0		0		0		3		13	32	2.953
VILANOVA DE AROUSA		0		0		0		3		2	31	516
TOTAL		0		42	8	46		87	4	371	1.759	59.410

* Os resultados deste cadro son provisionais.

NA: 51, DO 16/12/1990 Ó 22/12/1990

HEPATITE A		HEPATITE B		INFECCIÓN MENINGOCÓCICA		NEUMONÍA		PAROTIDITE		OUTROS PROCESOS DIARREICOS		RUBÉOLA		F. REUMÁTICA AGUDA		XARAMPÓN	
Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.
	0		0		0		18		0		121		0		0		0
	0		0		0		34		1	1	89		0		0		0
	0		1		0	3	6		0	2	55		6		0		0
	0		0		0		4		1		43		10		0		0
	10		0		0	1	6		0	1	428		3		1		0
	0		0		0		11		58		122		7		0		0
	3		0		0	3	26		2	26	341		7		0		3
	3		0		0		0		0		132		5		0		0
	5		0		0		2		0	5	186		1		0		1
	1		0		0		21		4		95		5		3		0
	0		0		0		2		0		15		0		0		0
	0		0		0		13		12	1	77		0		1		0
1	22		0		1		14		0	3	104		34		0		0
1	5		0		0	1	8		0	2	50		1		0		1
	0		0		0	1	4		1	1	41		0		3		0
	0		0		0	1	24		0		4		43		0		21
	0		0		0	1	14		0		80		0		0		0
	15		0		2		29		14	12	819		11		6		0
	0		0		0	1	3		28	1	82		0		0		0
	0		0		0		0		1		13		2		0		4
	3		0		0		36	1	2	16	273		3		1		0
	2		0		1	1	16		3	8	571		0		1		0
	0		0		0		19		7	3	237		0		2		0
	17		0		1		24		0	1	702		0		1		1
	0		0		0		3		1	1	128		6		0		2
	18		1		0		33		0	5	883		3		0		1
	0		0		0		2		0		84		1		0		0
	21		0		0		19		6	8	259		0		0		0
	1		1		0	1	32		16	5	341		7		0		0
	0		0		0	1	61		1	5	332		0		1		0
	0		0		0		6		4		19		0		0		0
	1		0		0		9		1	2	25		0		0		0
	0		0		0		11		7	22	316		0		1		1
	1		0		0		18		3	3	410		0		0		3
	11		0		0		16		1	1	195		24		0		1
	1		0		0	1	28		0	1	196		0		0		0
	0		0		0		1		9		0		1		0		0
	2		1		0		1		0		82		0		1		0
	1		0		0		14		0	1	221		0		0		0
	2		0		1	1	18		6		88		0		0	1	12
	0		0		0		0		0		0		0		0		0
	52		4		0	7	97		47	37	3.381		21		3		4
	3		1		0	2	15		11	18	252		17		0	1	4
	0		0		0		98		9	4	85		2		0		1
	7		1		1	1	25		161	5	735		3		0		0
	2		0		1		7		1	6	154		2		0		0
	0		0		0		10		0		79		0		0		0
	0		0		0		5		1		62		0		0		0
	0		0		0		6		0	2	185		0		0	1	2
	0		0		0		11		38	2	139		13		0		0
	26		0		2	1	12		20	1	453		1		4		1
	0		0		1		31		1	9	401		2		7		1
	0		0		0	1	4		177	11	313		154		0	1	1
	1		0		1		13		0		103		28		0		1
	1		0		1	3	61		1	19	726		16		1		1
	4		0		0		14		6		92		0		4		5
	114	2	18		1	16	197		63	160	7.236		36		5		6
	4		0		0		62		0		126		1		2		0
	3		0		0	2	25		1	6	338		0		0		0
	13		1		0		18		80	6	1.228		2		0		0
	5		0		0		11		0	2	385		17		0		0
2	380	2	29		14	50	1.328	1	806	425	24.732		495		48	4	78

PROVINCIA: PONTEVEDRA. SEMANA: 51, DO 16/12/1990 Ó 22/12/1990

CONCELLO	SÍFILIS 1.ª ou 2.ª		TOSEFERINA		TUBERCULOSE RESPIRATORIA		VARICELA		INFECCIÓN RESPIR. AGUDA (I.R.A.)		TOXIINFECCIÓN ALIMENTARIA		OUTRAS HEPATITES INFECCIOSAS	
	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.	Casos	Acumul.
AGOLADA		0		0		2		11	25	663		11		0
ARBO		0		0		1		139	26	1.208		1		0
BAIONA		0		0		1		18	10	202		0		0
BARRO		0		0		0		1	34	826		0		0
BUEU		0		0		0		156	39	2.150	3	17		0
CALDAS DE REIS		0		0		0		2		261		0		0
CAMBADOS		0		0		3		204	61	1.204		10		0
CAMPO LAMEIRO		0		0		1		3	17	718		0		0
CANGAS		0		0		2		34	126	1.682		22		0
CATOIRA		0		0		0		73		473		6		0
CAÑIZA, A		0		0		0		1		973		0		0
CERDEDO		0		0		2		26	9	341		0		0
COTOBADÉ		0		0		1		4	46	1.262		1		1
COVELO, O		0		0		0		2	21	84		0		0
CRECENTE		0		0		0		3	12	420		0		0
CUNTIS		0		0		1		19	6	542		0		0
DOZÓN		0		0		2		4		187		0		0
ESTRADA, A		0		0		4		358	147	3.305		18		0
ORCAREI		0		0		0		13	26	237		8		0
FORNELOS		0		0		0	1	32		43		4		0
GONDOMAR		1		0		6		44	109	1.365	2	16		0
GROVE, O		1		0		1		47	80	2.731		15		0
GUARDA, A		0		0		3	15	59	18	624		1		0
LALÍN		0		0		7	1	121	73	3.533		13		1
LAMA, A		0		0		0		9	22	856		0		0
MARÍN		0		0		5		238	124	3.711		0		0
MEAÑO		0		0		1		13		285		1		0
MEIS		0		0		2		18	39	1.066		1		0
MOAÑA		1		0		2		90	106	1.410	1	15		0
MONDARIZ		1		0		2		25	55	1.205		1		0
MONDARIZ-BALNEARIO		0		0		0		3		34		0		0
MORAÑA		0		0		0		7	25	225		0		0
MOS		0		0		1		8	137	1.514		1		0
NEVES, AS		2		0		0		13	51	1.617		0		0
NIGRÁN		0		0		1	1	17	71	1.754		2		0
OIA		0		2		0		5	40	1.029		3		0
PAZOS DE BORBÉN		0		0		0		0	4	125		0		0
PIO		0		0		2		0	28	1.157		0		0
PONTE-CALDELAS		0		0		1		7	17	661		0		0
PONTEAREAS		0		0		1	2	8	29	466		2		0
PONTECESURES		0		0		0		0		0		0		0
PONTEVEDRA		1		1		28	5	263	310	17.624		38		2
PORRIÑO, O		2		0		1		4	114	798		2		0
PORTAS		0		2		1	1	21	8	211		0		0
RENDONDELA		1		0		3		29	48	3.200		26		0
RIBADUMIA		0		0		0		10	9	683		3		0
RODEIRO		0		0		0		22	7	318		14		0
ROSAL, O		0		1		2		3		698		0		0
SALCEDA DE CASELAS		0		0		1		7	66	633		0		0
SALVATERRA DE MIÑO		1		0		2	2	15	55	1.180		0		0
SANXENXO		0		2		3		94	41	1.256		8		0
SILLEDA		0		1		1		15	52	1.931	1	3		0
SOUTOMAIOR		0		0		1	10	75	15	768		3		0
TOMIÑO		0		0		0		1	3	952		3		0
TUI		0		0		3		62	109	2.391		0		1
VALGA		1		0		0		14		188		0		0
VIGO		12		8		1	38	380	849	33.181	1	109		2
VILA DE CRUCES		0		0		2		0	2	357		0		0
VILABOA		0		0		0	1	57	62	1.307		0		0
VILAGARCÍA DE AROUSA		1		0		4	1	216	111	13.078		0		0
VILANOVA DE AROUSA		0		0		3		96	10	1.466		6		0
TOTAL		25		17		2	182	78	3.219	3.504	124.369	8	384	7

* Os resultados deste cadro son provisionais.

Ó longo do período en estudo, como era de esperar, foi na estación do verán na que se rexistraron maior número de abrochos, correspondendo a porcentaxe máis alta ó mes de agosto (35%) seguido das estacións de primavera, outono e inverno. Os únicos meses onde non se notificaron abrochos foron os de febreiro e decembro.

2.1. Lugar de preparación do alimento

No 3% dos abrochos non foi posible coñecer o lugar onde se preparara o alimento. O fogar foi o lugar de preparación máis frecuente (59%). A restauración colectiva —que comprende restaurantes, bares e comedores colectivos— e as pastelerías e panaderías, representaron o 29 e o 12%, respectivamente. Destaca a grande porcentaxe de casos nos que o alimento foi preparado no fogar nas provincias de Lugo e Ourense (71% e 78%). Nas restantes provincias o alimento foi elaborado con máis frecuencia en locais de restauración colectiva, panaderías e pastelerías (65% para A Coruña e 77% para Pontevedra) (Gráfico n.º 4).

Como se ve no Gráfico n.º 5, o fogar foi o lugar de preparación máis frecuente ó longo dos catro anos referidos, seguido dos locais de restauración colectiva e das panaderías e pastelerías cuxa contribución ó número de abrochos declarados diminuíu ó longo deste período.

2.2. Alimentos implicados

Non foi posible identifica-lo alimento responsable no 22% dos abrochos. Os alimentos que conteñen ovo estiveron implicados no 67% dos abrochos, correspondendo a maioría deles á ensalada rusa e á salsa maionesa, seguido dos produtos de pastelería, e con menor frecuencia, das tortillas e ovos.

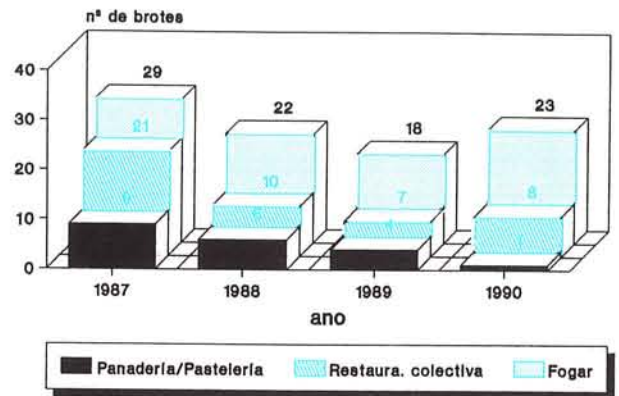
O segundo alimento implicado con máis frecuencia foron os produtos do mar (15%), representando o peixe un 4% e o marisco e os moluscos un 5,5% cada un deles. Os produtos lácteos de repostería foron responsables nun 14% dos casos (Táboa II).

Destaca a maior importancia da ensalada rusa e da salsa maionesa nas provincias da Coruña e Lugo (43% e 57%); a dos mariscos e moluscos na provincia de Pontevedra (50%) e a dos produtos de pastelería en Ourense (31%).

Gráfico n.º 4
Lugar máis frecuente de preparación do alimento segundo a provincia

Gráfico n.º 5
Lugar de preparación do alimento ó longo do período 1987-1990

TÁBOA II
Alimentos implicados na aparición dun abrocho de toxiinfección alimentaria

Repostería e pastelería	44 (35%)
Ensalada rusa e maionesa	43 (35%)
Marisco e moluscos	14 (11%)
Tortilla e ovos	12 (10%)
Peixe	5 (4%)
Outros	6 (5%)